

Politechnika Śląska, Wydział Architektury

WYBRANE ASPEKTY ODRĘBNOŚCI KRAJOBRAZU
NA PRZYKŁADZIE DOLINY MAŁEJ PANWI

praca doktorska wykonana przez:
mgr inż. arch. Annę Żebracką – Prus

pod kierunkiem:
dr hab. inż. arch. Krzysztofa Gasidły, prof. nzw. w Pol. Śl.

Gliwice 2010

mgr inż. arch. Anna Żebracka-Prus
Wydział Architektury,
Politechnika Śląska w Gliwicach

Streszczenie pracy doktorskiej

Na oś rzeczną nanizane są miejscowości o wspólnej genezie kuźniczej i podobnych losach historycznych. W tezie pracy założono, że obszar doliny Małej Panwi jest obszarem o odrębnym cechach urbanistycznych i architektonicznych. By wykazać odrębność krajobrazową zbadano jednorodność struktury wewnętrznej obszaru. Następnie porównano badany obszar do jego sąsiedztwa i do innych regionów nadrzecznych. W tym celu sporządzono typologię układów przestrzennych osadnictwa oraz typologię budynków mieszkalnych miejscowości położonych nad rzeką Mała Panew. Dzięki typologiom wyłoniono trzy odcinki wzdłuż rzeki o jednorodnych cechach krajobrazowych. Porównanie ich do otoczenia doliny wykazało pewne różnice między tymi krajobrazami związane głównie ze skalą budynków. Porównanie krajobrazu doliny Małej Panwi z krajobrazami innych dolin rzecznych wykazało założoną w tezie odrębność krajobrazową. Celem naukowym pracy jest opracowanie bazy danych w formie tabel, map i fotografii oraz określenie cech odrębności architektury budynków mieszkalnych i układów przestrzennych osadnictwa obszaru opracowania. Celem społecznym jest możliwość posłużenia mieszkańcom, samorządom gminnym i wojewódzkim oraz architektom i urbanistom oraz planistom do działań projektowych na tym terenie. Praca ma zwrócić uwagę na problem gwałtownej i żywiołowej degradacji krajobrazu wiejskiego potęgowanego negatywnymi procesami osadniczymi. Praca uzupełnia badania dziedzictwa kulturowego niezbadanych i nieopisanych regionów.

Summary

On the river axis there are placed localities with the same ironworks genesis and similar history. Thesis assumes that the area of Mala Panew river valley is a region with architectural and urban individual features. To demonstrate landscape individual features the homogeneity of the area internal structure was studied. Then the area was compared to its surrounding and to other riverine regions. For this purpose, urban structure and residential houses typologies were prepared. Three sections of homogenous landscape were constituted. Comparing them to the valley surrounding showed some differences related mainly to the scale of the buildings. Comparison with other river valley landscapes showed, established in the thesis, the landscape individual features. Scientific target is to prepare a draft of database in form of tables, maps and photos and to specify residential houses architecture and urban structure individual features. Social advantage of the work is its availability to the residents, local and provincial governments, architects and urban planners before designing in the area. The work should draw attention to the problem of rapid and spontaneous degradation of the rural landscape increased by negative settlement processes. The work complements studies of cultural heritage of unexplored and not described regions.